

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ivlii Et Avgvsti

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10261

De S. Eugenio Carthaginensiu[m] episcopo, & plerisque alijs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77405)

reverti ad monasterium cepit: tunc orta tempestate, inter immensa ventorum flamma atque ingentis pluviae inundationem, ardentem cerum derulisse fertur & ita sicca vestimenta ac si sereno & tranquillo aere, aut operta porticu venisset. Spelunca etiam non erat longe à monasterio, quam mirae magnitudinis serpens obtinuerat, cumque terrore illius bestia locum adire incola vehementer metuerent, venerando Patri Leoni hoc intimare curauerunt: quod ut cognouit, se homo Dei in orationem dedit, atque in loco illo in quo erat, ita draco extinctus illius oratione est, ac si non hunc verbis impeteret, sed trabali telo viscerum eiusdem secreta percussisset.

Nota miracula de vestimentis eius, & ardente cerco.

Oratione occidit draconem.

His ergo & huiusmodi virtutibus clarus, cum iam plena dierum senectute graueretur, aeternae quietis leuamine, pondere carnis deposito, susceptus est. Cuius utique meritum, ut ipsa etiam eiusdem morte claresceret, & senioris elementi virtute subtracta, non sine ingenti omnium mentium stupore monstratum est. Venerabile namque sancti viri corpus à stentibus & orantibus discipulis in oratorio seruabatur, cum vnus ex cereis super feretrum cecidisset, & super pallium quo operiebatur, ut erat ardens incubuit: sed ut tanti viri meritum panderet, vim luminis habuit sine ardore combustionis. Nam cum ad eundem lectum quidam fratres oculos leuarent, ardentem in pannis ignem adspicerent, combustionis damnum accidisse crediderunt: cumque festinanter eundem cerum leuarent, ita operimentum sancti corporis illaesum apparuit, ac si ignis in eo nullus cecidisset: tunc fratres omnes ingenti miraculo mirabilique laetitia stupere atque simul exultare coeperunt, dum sancti Patris merita naturae suae cessatione elementa muta praedicarent. Quod fortasse ideo foris ostensum est, ut spiritualis etiam viri dignitas conuenienti miraculo spiritualiter signaretur. Apertè quidem recolimus, quia rubus in quo Dominus in igne apparuit, illuminatus est & non arsit, habuit lumen, ardore caruit, sed ut sedes Dei meritum habeat lucis, non habeat defectum diminutionis.

Cap. 7.

leuioris

Viri Dei sanctitatem elementa muta praedicant.

Pater ergo venerabilis insignibus & conuenientibus miraculis ostensus est: quia hunc, ut locum proprium diuina lux semper incoluit, quem ut emeritum illustrauit, & quae in eo per ardorem punirentur nequaquam inuenit. Cuius etiam meritum si quis aliter velit hac ostensione cognoscere, facile potest: nam perfectioribus electis per semetipsum veritas reprobmitit dicens: Capillus de capite vestro non peribit. Illius ergo operimentum corrumpi igne non potuit, cuius nullus labor periit, sed fructum optimum meruit aeternae mercedis.

Cap. 8.

Luc. 21.

DE S. EVGENIO CARTHAGINENSI EPISCOPO, ET PLERISQVE ALIIS, SVB HVNERICO VANDALORUM REGE MULTA IN AFRICA PERPESSIS, EX LIB. 2. VICTORIS VITICENSIS DE PERSECUTIONE VANDALICA. CAPITA ADMARINEM ADIECIMUS.

MORTVO igitur Geiserico (Vandalorum rege) Hunericus maior filius patri succedit. Qui primordio regni, ut habet subtilitas Barbarorum, cepit mitius & moderatius agere, & maximè circa religionem nostram: ut etiam vbi antea sub rege Geiserico praedudicatum fuerat, ne spirituales fierent conuentus, conuenticula concurrerent populorum. Et ut se religiosum ostenderet, statuit sollicitius requirendos haereticos Manichaeos: ex quibus multos incendit, plurimos autem diffraxit nauibus transmarinis: quos penè omnes Manichaeos suae religionis inuenit, & praecipuè presbyteros & diaconos Arrianae haereseos. Unde magis erubescens, amplius in illos exarsit. De quibus repertus est vnus, nomine Clementianus, monachus illorum, scriptum habens in femore: Manichaeus discipulus Christi Iesu. Propter quod magis laudabilior memoratus videbatur, in vno displicens, quia cupiditati insatiabili vehementius inhiabat, & prouincias regni sui varijs calumnijs atque indictionibus onerabat, ut de illo praecipuè diceretur: Rex egens, magnus est calumniator. Dedit autè licentiam, Zenone Imperatore atque Placidia relicta Olibrii rogantibus, ut Carthaginensis ecclesia sibi quem vellet Episcopum

Iulij 13.

Quo die Martyrologia eos habent.

Cap. 1.

Hunericus Manichaeos persequitur

R ordina-

ordinaret, quæ iam per vigintiquatuor annos tali ornamento fuerat destituta. Mittit ergò tunc ad ecclesiam Alexandrum illustrem, huiusmodi legationem ferentem, vt præsentia eius catholicus populus dignum sibi peteret sacerdotem, destinans quòquè per notarium suum, nomine Vuitared, edictum, quod publicè legeretur, hunc continens modum: Iussit vobis dominus dici, quia Imperator Zenon, & nobilissima Placidia, per Alexandrum virum illustrem scripserunt, petentes vt ecclesia Carthaginensis, religionis vestræ proprium Episcopum habeat, hoc fieri præcepit atque eis rescripsit, vel legatis ab eis directis dici iussit, vt sicut petierunt, vobis Episcopum quem volueritis ordinetis: eo sub tenore, vt nostræ religionis Episcopi, qui in Constantino- poli sunt, & per alias prouincias Orientis, ex eius præcepto Episcopi, liberum arbitrium habeant in ecclesijs suis, quibus voluerint linguis populo tractare, & legem Christianam colere, quemadmodum vos hîc vel in alijs ecclesijs, quæ in prouincijs Africanis constitutæ sunt, liberum arbitrium habetis in ecclesijs vestris Missas agere vel tractare, & quæ legis vestræ sunt, quemadmodum vultis, facere. Nam si hoc circa eos non fuerit obseruatum, tam Episcopus, qui ordinatus fuerit vel clerici, sed & alij Episcopi cum clericis suis, qui in Africanis prouincijs sunt, iubentur inter Mauros mitti. Quod edictum dum nobis præsentibus xiiij Kalendarum Iuliarum vniuersæ ecclesiæ legeretur, gemere cœpimus missitantes, eò quòd meditantibus dolos, malorum esset futura persecutio præparata. Et ità legato dixisse probamur: Si ità est, interpositis his conditionibus periculosis, hæc ecclesia Episcopum non delectatur habere. Gubernat eam Christus, qui semper dignatur gubernare. Quam suggestionem legatus accipere neglexit. Simul & populus, vt tunc fieret, vt ignis exarsit: cuius erat clamor intolerabilis, qui nulla posset ratione sedari.

Cap. 2. Ordinato itaque Episcopo Eugenio viro sancto, Deoque accepto, sublimis nata est lætitia, & gaudium cumulatam est Ecclesiæ Dei. Exultat multitudo catholica sub barbara dominatione, de ordinatione pontificis reparati. Nam maximus iuuenum numerus atque adolescentularum, sibimet in commune congaudent attestabatur, quòd nunquam vidisset Episcopum in throno sedentem. Porro ille vir Dei sacerdos Eugenijs cœpit per conuersationem operum bonorum venerabilis & reuerendus haberi etiam ab eis, qui foris sunt, & ità esse ab omnibus gratus, vt si fas esset, animam suam pro eodem vniuersos ponere delectaret. Eleemosynas quoquè tales per eum Dominus dignatus est facere, vt incredibile videatur tanta eum impendere, vbi ecclesia totum Barbaris tenentibus, ne vnus nummi habere cognoscitur facultatem. Humilitatem in illo, charitatem, pietatem, diuinitus condonatum, si quisquam incipiat, non poterit explicare. Pecuniam apud eum mansisse non probatur, nisi fortè tali hora offerretur, quandò iam sol diei explicans cursum, nocturnis tenebris ordinem daret & locum. Vndè tantum referuabat, quantum diei sufficeret, non quantum cupiditas exoptasset, Deo nostro subindè quotididè ingentia & maiora donante.

Cap. 3. Sed cum fama eius esset celebris atque manifesta, cœperunt exindè Arrianorum Episcopi inuidia graui torqueri, quotidianis & præcipuè cum Cyrila calumnijs infestantes. Quid primum? Suggesterunt de illo, vt suum nequaquam sederet thronum, neque Dei populo verbum faceret consuetum. Deindè, quoscunque mares vel feminas, in habitu barbaro incedentes, in ecclesia conspiceret, prohiberet. Ille respondit, vt decuit: Domus Dei omnibus patet, intrantes nullus poterit repellere: maximè quia ingens fuerat multitudo nostrorum catholicorum, in habitu illorum incedentium, ob hoc quòd domui regiæ seruibant. At vbi ab homine Dei tale responsum accepit, statuit in portis ecclesiæ collocare tortores. Qui videntes foeminam vel masculum in specie suæ gentis ambulantes, ilicò palis minoribus dentatis iactis in capite, crinibusque in eisdem colligatis ac vehementius stringentes, simul cum capillis omnem pelliculam capitis auferebant. Nonnulli dum hoc fieret, statim oculos amiserunt: alij ipso dolore defuncti sunt. Mulieres verò post hanc poenam capitibus pelle nudatis, præcone præeunte per plateas, ad ostensionem rotius ciuitatis ducebantur. Quod sibi magis, quæ patiebantur, lucrum maximum computabant. Quorum nos plurimos nouimus, nec scimus eorum aliquem tunc, etiam poenis vrgentibus, à recto itinere destitisse.

Cap. 4. At vbi isto modo fidei infringere non valuit murum, cogitat vt nostræ religionis homines in aula eius constituti, neque annonas, neque stipendia solita potirentur: addidit quoquè & laboribus eos conterere rusticanis. Dirigit viros ingenuos & admodum

Crudelitas
Arrianorū
& Regis.

Catholico-
rum con-
stantia.

Cap. 4.

modum delicatos ad campum Vticensem, ut sub ardentis solis incendio cespites messium defecarent: ubi omnes cum gaudio pergentes, in Domino latabantur. In quorum contubernio quidam fuit aridam habens manum, quæ per annos quamplurimos nullum ei præstiterat obsequium. Qui cum veraciter excusaret se operari non posse, magis violenter iussus est pergere. Sed ubi ad locum ventum est, & præsertim pro eo orando ingemuerunt omnes, pietate diuina illa arida incolumis confessoris restituta est manus.

Viri nobiles
cadere cæs-
pites cogün-
tur.

Hinc iam Hunerici persecutio, doloris atque parturitionis nostræ sumpsit initium. Ipse autem qui sese iam dudum omnibus lenem ostenderat, desiderans post obitum suum, quod non contigit, regnum statuere, Theodoricum fratrem filiosque eius, Gentonisque fratris nihilominus filios, crudeliter cœpit insequi. Quorum nullum dimitteret, nisi ei mors desiderij sui voluntatem auferret. Primò sciens vxorem Theodorici fratris astutam, credo nè fortè maritum aut maiorem filium, qui prudens & sapiens videbatur, consilij acrioribus aduersus tyrannum armasset, crimine appposito, gladio eam interfici iubet. Post occiditur & ille filius, magnis literis institutus, cui secundum constitutionem Geiserici, eò quòd maior omnibus esset, regnum inter nepotes potissimum debebatur. Accenditur adhuc crudelius aliquid perpetrare. Adstante vulgo in media ciuitate pro gradibus plateæ nouæ, Episcopum suæ religionis nomine lucundum, quem Patriarcham vocitabant, præcepit incendio concremari, ob hoc, quòd in domo Theodorici germani regis acceptissimus habebatur, cuius fortè suffragio memorata domus regnum poterat obtinere. In quo impietatis scelere futurum nobis adesse prospeximus malum, aientes singuli inuicem nobis: Qui in suo ita crudelis effectus est sacerdote, quandò nostræ religioni vel nobis pariturus est iste? Tunc & Gentonis maiorem filium, nomine Godagisum, cum vxore absque solatio seruuli aut ancillæ, crudeli exilio delegauit. Fratrem verò Theodoricum post occisionem vxoris & filij, nudum atque destitutum similiter exlauit. Post cuius mortem filium, qui supererat, infantulum, duasque filias eius adultas, impositas asinis, longius affligendo proiecit. Sed & comites quamplurimos & nobiles gentis suæ obiectionibus falsis insectans, ob hoc quòd germano fauerent, alios incendit, alios iugulauit, imitator existens Geiserici patris, qui sui fratris vxorem ligato pondere lapidum, in Amisagam fluuium Cirtensem famosum iactando demersit, & post necem matris, etiam filios interfecit. Sed & multos ei Geisericus pater moriens, sacramento interposito, commendauerat. Quos ille immemor fidei & sacramenti violator, diuersis pœnis & incendijs trucidauit. Nam Heldicam, quem pater eius præpositum fecerat regni, iam veteranum atque anosum cum dedecore capite detruncavit, eiusque vxorem cum alia, nomine Theucaria, in medio ciuitatis incendit. Quarum corpora per vicos & plateas trahi mandauit, quæ tota die iacentia, rogatus à suis Episcopis, vix vespèri sepeliri concessit: Gamuth namque Heldicæ fratrem, quia ad ecclesiam eorum confugerat, occidere non potuit: quem tamen in loco latinarum obsceno conclusit, temporeque multo eum ibi degere statuit. Postea cum caprario quodam & rustico ad faciendas scrobes vineis profuturas condemnauit: quos etiam duodecims per annum, id est, per singulos menses flagellis crudelibus dissipabat, vix modico aquæ cibarioque pane concessò. hoc per quinque vel amplius perpeffi sunt annos, quibus hæc supplicia proficere poterant ad æternam mercedem, si catholici fuissent, & fidei suæ merito ista perferrent. Sed ideò istud filere nequimus, ut impietatem regis etiam in suis minimè sileremus: qui non solum Episcopum suum lucundum, ut superius demonstrauius, flammis adussit, sed & presbyteros & diaconos suos, id est, Arrianos quamplurimos, incendit, necnon & bestijs mancipauit.

Cap. 5.

Sequitur Hu-
nerici in su-
os fratres,
&c.

Suū patriar-
chā cōburit

Vide imma-
nē tyrannū.

Presbyteros
& diaconos
suos interfi-
cit.

Cap. 6.

Visiones
variz.

Nota de ce-
reis fulgen-
tibus &c.

Amputatis igitur in breui omnibus, quos timebat, & solidans sibi, ut putabat regnum quod breue fuerat & caducum, omni ex parte ociosus atque securus, vniuersa tela furoris in persecutionem Ecclesiæ Catholicæ, rugiens sicut leo, conuertit. Ante persecutionis tamen tempestatem, multis præeuntibus visionibus & signis, imminens demonstratum fuerat malum. Nam fermè ante biennium, quàm fieret, vidit quidam Faustus ecclesiam solito in ornatu fulgentem: & dum latarentur tanti fulgoris candore, cereis quoque fulgentibus, pallijsque velaminum ac lampadibus rutilantem, subito, ait, luminis illius concupiscibilis extinctus est fulgor, ac tenebris succedentibus aduersarius naribus natus est fœtor, omnisque illa beatorum turba, expellentibus

quibusdam Aethiopibus, minata est foras: ob hoc iugiter lamentatum, quod eam in claritate pristina nequaquam viderit iterum restitutam. Nam visionem istam nobis praesentibus sancto retulit Eugenio. Vidit & quidam presbyter ipsam Faustam ecclesiam refertam turbis innumerabilium populorum, & post paululum euacuata, & repletam porcorum multitudine atque caprarum. Item alius vidit aream triticam ventilationi paratam, granis adhuc ventilationis iudicio necdum a palea separatis: & dum ingentis massa, licet confusa, magnitudinem miraretur, subito ecce turbo veniens, tempestatis sonuago flatu coepit aduentum suum surgente pulvere demonstrare. Cuius impetu palea illa omnis omnino volauit, remanentibus granis. Post haec venit quidam procerus, splendido vultu habituque nitido fulgens, & coepit grana vacua, macilenta atque similagini reproba, purgando projicere. Quae diu examinans, vix magnitudinem illius massa, licet probata, ad acerrimum tamen perduxit exitum. Item alius ait: Stabat quidam praecelsus super montem, qui Ziquensis dicitur, & clamabat dextera leuaque: Migrate, migrate. Alius conspicit rugiente caelo atque turbato sulphureas nubes, quae ingentes coeperunt lapides iaculari. Qui lapides dum cecidissent in terram, plus accendebantur, & maioribus flammis ardebant, atque intrantes in penetralia domorum, quos inuenerant, incendebant. Qui autem vidit, ait, cum se in quodam cubiculo abscondisset, miseratione diuina ad eum flamma non potuit peruenire: Reor, ut illud propheticum compleretur: Claude ostium tuum, & absconde te pusillum aliquantulum, donec transeat ira Dei. Vidit & venerabilis Paulus Episcopus arborem usque ad caelos ramis florentibus extensam, quae etiam dilatatione sua omnem penes Africam opacabat. Et cum vniuersi eius magnitudine & speciositate gauderent, ecce subito, inquit, venit asinus violentus, qui defricans ceruicem suam super robur radicem eius, impulsu suo cum ingenti sonitu illam mirabilem arborem elisit ad terram. Sed & Quintianus honorabilis Episcopus vidit se super quendam montem stare, de quo conspiciebat gregem innumerabilium ouium suarum: & in medio gregis duae erant ollae nimium bullientes. Aderant autem ouium occisores, quarum carnes ollis bullientibus demergebant. Et cum ita fieret, omnis illa magnitudo consumpta est gregis. Reor ergo illas duas ollas, sicca veneria & Laribus, duas esse ciuitates, in quibus multitudo prima fuerat congregata, è quibus incendium initium sumpsit: aut Hunericum regem, & Cirilam Episcopum eius. Sed de multis visionibus, quia breuitati consulendum fuit, haec dixisse sufficiat.

Heretici
porci & ca-
pra.

Esaie 26.
Visio Pauli
Episcopi.

Hunericus
Rex, asinus.

Item Quin-
tiani Epi-
scopi.

Cap. 7.
Edictum Hu-
nerici plane
barbarum.

Vide here-
tici Regis
belluina fe-
ritatem.

Cap. 8.

Quid ultra? Censet primo tyrannus iussione terribili, ut nemo in eius palatio militaret, neque publicas ageret actiones, nisi sese Arrianum fecisset. Quorum ingens numerus vigore inuictus, ne fidem perderet, militiam temporalem abiecit. Quos postea domibus proiectos, omni que substantia expoliatos, in insulas Siciliam & Sardiniam relegauit. Quodam tempore statuere per totam Africam festinauit, ut nostrorum Episcoporum defunctorum fiscus sibi substantiam vendicasset. Qui autem defuncto succedere poterat, non ante ordinaretur, nisi fisco regali quingentos solidos obtulisset. Sed hoc aedificium ubi construere visus est diabolus, statim destruere illud dignatus est Christus. Suggesterunt ei domestici sui, dicentes: Si istud firmauerit praecipio vestra, nostri Episcopi in partibus Thraciae & alijs regionibus constituti, peiora incipient pati. Praecipit deinde sacras virgines congregari, dirigens Vandalos cum sua gentis obstetricibus ad inspicienda & contrectanda contra iura verecundiae verecunda pudoris, ubi nec matres aderant, nec aliqua matronarum. Quas cremantes graui suspendio atque ingentia pondera pedibus colligantes, laminas ferri ignitas dorso, ventri, mammillis & lateribus apponebant, quibus inter supplicia dicebatur: Dicite, quomodo Episcopi vobiscum concumbunt & clerici vestri. Quarum acerbitate poenarum plurimas tunc scimus extinctas. Aliae, quae remanserunt, cutibus ardentibus factae sunt curuae. Nitebatur enim semitam inuenire, per cuius aditum publicam, sicut fecit, faceret persecutionem. Et ita faciens, nullo modo inuestigare potuit, quomodo Christi ecclesiam macularet.

Quibus autem prosequar fluminibus lachrymarum, quando Episcopos, presbyteros, diaconos, & alia Ecclesiae membra, id est, quatuor millia DCCCCLXVI. ad exilium eremi destinauit? in quibus erant podagri quamplurimi, alij per artem annorum a lumine temporali priuati. In quorum erat numero beatus Felix Abdiritanus Episcopus, habens iam in episcopatu 44. annos. Qui paralyti morbo percussus, nec sentiebat quicquam, nec penitus loquebatur. De quo nos maxime cogitantes, quod

quod non posset iumento portari, suggestimus vt à suis Rex peteretur, vt saltem cum properè moriturum Carthagini esse iussisset, quod ad exilium nulla posset ratione perducì. Cui ita fertur tyrannus cum furore dixisse: Si animali sedere non potest, iungantur boues indomiti, qui cum colligatis funibus trahendo perducant, vbi ego præcepi. Quem ex transuerso super burdonem vinctum, quasi quendam ligni truncum, toto itinere portabamus. Congregantur vniuersi in Siccensem & Larensem ciuitates, vt illuc occurrentes Mauri, sibi traditos ad eremum perduxissent. Superuenientes igitur Comites duo, subtilitate damnabili, blandis sermonibus cum Dei confessoribus agere ceperunt: Quid vobis, inquit, videtur, vt ita pertinaces sitis, & domini nostri præceptis minimè obtemperetis, qui esse poteratis in conspectu regis honorabiles, si eius festinetis facere voluntatem? Statim illis clamantibus & dicentibus ingenti vociferatione, Christiani sumus, Catholici sumus, Trinitatem vnum Deum inuiolabilem confitemur: includuntur grauiori quidem, sed adhuc latiori custodia, vbi nobis copia dabatur & introire, & verbum admonitionis fratribus facere, & diuina mysteria celebrare. Ibi & infantuli fuere quamplurimi, quos genitrices materno sequebantur affectu, aliæ gaudentes, aliæ retrahentes: aliæ gaudebant se martyres peperisse, aliæ morituros diluio rebaptizationis, nitebantur à confessione fidei reuocare. Nullum tamen tunc nec blandimenta vicerunt, nec carnalis pietas aliquem inclinavit ad terram. Nam quædam quid tunc fecerit anus, breuiter referre delectat.

Dum iter ageremus cum Dei exercitu comitantes, & fortè magis noctibus promoueremur propter solis ardorem, conspicimus mulierculam sacculum & alia vestimenta portantem manu, infantulum vnà tenentem, atque in his sermonibus consolantem: Curre domine meus: vides vniuersos sanctos quomodo pergunt & festinant hilares ad coronas? Quam nos cum increparemus, quod importuna videretur aut viris pro sexu iungi, aut exercitui Christi sociari, respondit: Benedicite, benedicite, & orate pro me & pro isto nepote paruulo meo, quia & si peccatrix, filia sum quondam Quiritana ciuitatis Episcopi. Cui nos: Et quare ita abiectione ambulas, & qua ratione de tam longo itinere huc pergere demonstraris? Quæ respondit: Cum hoc seruo vestro paruulo ad exilium pergo, nè inueniat eum solum inimicus, & à via veritatis reuocet ad mortem. Ad hæc verba repleti lachrymis, nihil dicere valuimus, nisi vt voluntas fieret Dei.

Sed vbi aduersarius, qui iam fortè dicebat: Participor spolia, replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea: nullum potuit occupare, inquit angusta & deterrima loca, in quorum conclauius Dei exercitum coarctaret. Tunc eis etiam visitationis humana negata consolatio, puniuntur & custodes fustibus, & grauius affliguntur, iactantur confessores Christi superinueniam angustia coarctante, vnus super alium vt agmina locustarum, & vt propriè dicatur, vt grana preciosissima frumentorum. In qua constipatione secedendi ad naturale officium nulla ratio sinebat loci, sed stercorea & vrinam urgente necessitate ibidem faciebant, vt ille tunc foetor & horror vniuersa poenarum genera superaret: ad quos aliquando dantes ingentia munera Mauris, dormientibus Vandalis vix clam admitti sumus intrare. Qui introeuntes, veluti in gurgite luti vsque ad genua coepimus mergi, illud tunc Hieremias videntes fuisse cõpletum: Qui nutriti sunt in croceis, amplexati sunt stercorea sua. Quid multa? præcepti sunt, vndique perstreptibus Mauris, ad iter vbi destinati sunt, preparari. Exeuntes itaque die Dominica, linita habentes stercoreis vestimenta, facies simul & capita, à Mauris tamen crudeliter minabantur, hymnum cum exultatione Domino decantantes: Hæc est gloria omnibus sanctis eius. Aderat enim ibi tunc beatus pontifex Cyprianus Vnizibirensis Episcopus, consolator egregius, qui singulos pio & paterno fouebat affectu, non sine fluminibus currentium lachrymarum, paratus pro fratribus animam ponere, & se vltroneum, si dimitteretur, talibus passionibus dare, qui totum quod habuit, egentibus fratribus, nulla tunc necessitate expendit. Quærebat enim occasionem, qualiter confessoribus sociaretur, ipse animo & virtute confessor: qui postea per multos agones & squallores carceris, ad exilium quod desiderabat, cum exultatione perrexit. Quante tunc multitudines de diuersis regionibus & ciuitatibus, ad visendos Dei martyres occurrerint populorum, testantur via vel semita, quæ cum agmina venientium nequaquam caperent, per vertices montium & vallium concurrens turba fidelium

Crudele tyranni responsum.

Præclara Catholico-rum vox.

Ariani suos rebaptizabant.

Cap. 9. Insigne pietatis catholice in anni exemplum.

Cap. 10. Exod. 15. Mirè pre-muneur Catholici.

Vide misericordiam. Thien. 4.

Psal. 149. Cyprianus Vnizibirensis Episcopus egregius.

Vide deuotionem catholicæ plebis.

inæstimabilis descendebat, cereos manibus gestantes, suosque infantulos vestigijs martyrum projicientes, ista voce clamabant: **Quibus nos miseros relinquitis, dum pergitis ad coronas?** qui hos baptizaturi sunt paruulos fontibus aquæ perennis? qui nobis pœnitentiæ munus collaturi sunt, & reconciliationis indulgentia obstrictos peccatorum vinculis soluturi? quia vobis dictum est, **Quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis.** **Qui nos solennibus orationibus sepulturi sunt morientes?** à quibus diuini sacrificij ritus exhibendus est consuetus? vobiscum & nos licebat pergere, si liceret, vt tali modo filios à patribus nulla necessitas separaret.

Cap. 11. In his vocibus & lachrymis nullus iam pergere admissus est cōsolator, sed arctabatur multitudo ad currendum, vt vbi cannaua erat præparata, laboriosam caperet mansionem: qui cùm senes deficerent, & alij fortè, & si iuuenes delicati, cœperunt hastilium cuspidibus ad currendum & lapidibus tundi: vnde magis deficientes, amplius lassabantur. Post verò imperatum est Mauris, vt eos, qui ambulare non poterant, ligatis pedibus vt cadauera animalis mortui traherent per dura & aspera lapidum loca, vbi primò vestimenta, postea membra singula carpebantur. **Quibus per gladios acutos petrarum huic caput conterebatur, alij latera findebantur, & ita inter manus trahentium spiritum exhalabant:** quorum numerum nequaquam valuimus colligere, multitudine cœrente. Exaltatur tamen per totum aggerem publicum vilis sepultura sanctorum, loquentibus tumultis. Reliqui habiliores ad solitudinis loca perueniunt, in quibus collocati, hordeum ad vescendum vt iumenta accipiunt.

Multi animam reddunt. Vbi etiam venenatorum animalium atque scorpionum tanta esse dicitur multitudo, vt ignorantibus incredibilis videatur, quæ solo flatu etiam procul positus veneni virus infundat: ab scorpij autem percussu, nullum dicunt aliquandò euasisse. **Quorum feritas virulenta vsque ad præsens tempus, Christo defendente, nullum feruorum eius nocuisse docetur.** Sed cùm illic aluntur hordeaceis granis, postea & hoc ablatum est, quasi non poterat Deus, qui pluerat Patribus manna, pascere & nunc tali exilio mancipatos.

Cap. 12. Cogitat aciora aduersus Ecclesiam Dei, vt qui membra aliqua absciderat, totum laniano perderet corpus. Nam die Ascensionis Domini legato Zenonis Imperatoris, rege non præsentem, legendum in media Ecclesia Episcopo Eugenio dirigit præceptum, quod etiam vniuersæ Africae, veredis currentibus, destinauit: Rex Hunericus Vandalorum & Alanorum, vniuersis Episcopis Homouianis: Non semel, sed sæpius, constat esse prohibitum, vt in fortibus Vandalorum sacerdotes vestri conuentus minimè celebrarent, nè sua seductione animas subuerterent Christianas. **Quam rem spernentes plurimi, reperti sunt contra interdictum Missas in fortibus Vandalorum egisse, asserentes se integram regulam Christianæ fidei tenere.** Et quia in prouincijs à Deo nobis concessis scandalum esse nolumus, ideò Dei prouidentia cum consensu sanctorum Episcoporum nostrorum hoc nos statuisse cognoscite, vt ad diem Calendarum Februariarum proximè saturarum, amissa omni excusatione formidinis, omnes Carthaginem veniatis, vt de ratione fidei cum nostris venerabilibus Episcopis possitis inire conflictum, & de fide Homouianorum, quam defenditis, de diuinis scripturis propriè approbetis, quò possit agnosci, si integram fidem teneatis. Huius autem edicti tenorem vniuersis Episcopis tuis per vniuersam Africam constitutis direximus. **Data sub die xij. Kalen. Iunias, anno vij. Hunerici.**

Cap. 13. Cognoscentibus igitur, qui aderamus, simulque legentibus, contrita sunt exemplò corda nostra, & contenebrati sunt oculi nostri, & verè tunc dies festi nostri conuersi sunt in luctum, & cantica in lamentationem, dum edicti tenor indicaret futuræ persecutionis furorem. Et præsertim vbi dixit, **In prouincijs nostris à Deo nobis concessis scandalum esse nolumus:** quasi diceret, **In prouincijs nostris Catholicos esse nolumus.** Tractatum est, quid fieret. Nullum inuenit remedium imminens calamitas, nisi à sancto Eugenio rationabilis, si cor barbarum molliretur, suggerenda daretur tali textu conscripta: **Quoties animæ vel vitæ æternæ ac fidei Christianæ causa tractatur intrepidè, sicut regalis prouidentia compromisit, necessè est quod competit suggeratur.** Nupèr potestas regia per Vuitaredum notarium paruitatem meam admonere dignata est, qui nobis de merito ac religione fidei præceptum eius in ecclesia, præsentem clero & plebe, recensuit. Ex cuius tenore cognouimus ad omnes cœpiscopos meos præceptum regium similiter emanasse, vt die constituta

pro

pro disputatione fidei veniatur. Quod nos venerabiliter accepisse suggestimus, cui praefato notario humilitas mea suggestit, debere etiã transmarinarum omnium partium, qui nobis sunt in vna religione vel communione consortes, agnoscere, quia vbiq̃ regno eius obtemperant vniuersi, maximè quòd totius mundi causa, non specialis prouinciarum Africanarum tantummodò. Et quia secundo responso suggerendam me promisi oblaturum, meritò suppliciter peto magnificentiam tuam, vt ad domini & clementissimi Regis aures memoratam suggestionem meam perferre digneris, quò eius clementia dignanter agnoscat, nos disputationem legis cum adiutorio Dei nullatenus declinare vel fugere, sed sine vniuersitatis assensu nos non debere afferendæ fidei nostræ causas assumere. Quod petimus, vt benignitate, quantus est, & iustitia sapientiæ suæ dignetur annuere. Data ab Eugenio Episcopo ecclesiæ Catholicæ Carthaginis.

Res fidei ad vniuersam spectat ecclesiam.

Sed cum hæc suggestio à beato Eugenio offerretur, ille iam, qui conceperat dolorem, vrgebatur iniquitatem grauius parturire: & ita sancto viro Episcopo Eugenio per Obadam praepositum regni sui mandasse videtur: Subde mihi vniuersum orbem terrarum, vt sub potestate mea totus mundus redigatur, & facio ô Eugeni quod dicis. Ad quod beatus Eugenius respondit, vt potuit. Quod rationem, inquit, non habet, dici non debuit. Sic est hoc, quomodò si dicatur homini, vt per aëra feratur & volitet, quod moris non est humanæ naturæ. Dixi enim, si nostram fidem, quæ vna & vera est, potestas regis cognoscere desiderat, mittat ad amicos suos: scribam & ego fratribus meis, vt veniãt coepiscopi mei, qui vobis nobiscum cõmunem fidem nostram valeant demonstrare, & precipuè Ecclesia Romana, quæ caput est omnium ecclesiarum. Ad hæc Obadus: Ergò tu & dominus meus Rex similes estis? Eugenus Episcopus dixit: Ego non sum similis regis, sed dixi: Si veram cognoscere desiderat fidem, scribat amicis suis, vt dirigant nostros catholicos Episcopos: & ego scribo coepiscopis meis, quia catholicæ vniuersæ vna est cura. Hoc agebat Eugenus, non quia deessent in Africa, qui aduersariorum obiecta resellerent: sed vt illi venissent, qui alieni ab eorum dominatu, maiorem fiduciam libertatis haberent, pariterq̃; oppressionis nostræ calumnias vniuersis terris & populis nunciarent. Ille autem, qui necessebat dolos, audire noluit rationem, agens argumentationibus crebris, vt quoscunque Episcoporum audierat eruditos, varijs inlectationibus agitaret. Iam ad exilium Vibianensem secundò Donatianum, impositis centum quinquaginta fustibus, miserat Episcopum, necnon & Sufetulensem Praesidium, virum satis acutum. Tunc & venerabiles Mansuetum, Germanum, Fusculum, & multos alios fustigauit. Dum hæc geruntur, imperat vt cum nostræ religionis viris, illorum mensam nullam communem haberet, neque cum catholicis omninò versarentur: quæ res non ipsis aliquod præstitit beneficium, sed nobis maximum contulit lucrum. Nam si sermo eorum, dicente Apostolo, sicut cancer consuevit serpere: quanto magis communis mensa ciborum poterit inquinare, cum dicat idem Apostolus: Cum nefarijs nec cibum habere communem? Sed cum ignis iam persecutionis accenderetur, & flamma infestatis vbiq̃ Regis arderet, ostendit Deus noster quoddam miraculum per seruum suum fidelem Eugenum, quod præterire non debeo.

Cap. 14.

Responsum barbari Regis.

Romana Ecclesia caput omnium ecclesiarum.

Multis Episcopi mittuntur in exilium.

2 Tim. 2.

1 Cor. 5.

Cap. 15.

Vide antiqui morem benedicendi fontem baptisum.

Hymni nocturni in ecclesia.

Fuit in eadem ciuitate, id est, Carthagine, quidam cæcus, ciuibus ciuitatiq̃ notissimus, nomine Felix: Hic visitatur à Domino, diciturq̃; ei nocte per visum: (dies enim Epiphaniarum illucescebat) Surge, vade ad seruum meum Eugenum Episcopum, & dices ei, quia ego te ad illum direxi: Et illa hora, qua benedicit fontem, vt baptizentur accedentes ad fidem, continget oculos tuos, & aperientur, & videbis lumen. Qui tali visitatione commonitus, putans se, quomodò assolet, deludi per somnium, surgere noluit cæcus. Sed cum iterum & vergeretur in somnos, similiter vt ad Eugenum pergeret, compellitur. Rursus negligit, tertioq̃; festinanter & grauius increpatur. Excitat puerum, qui ei solitus erat manum porrigere. Pergit veloci agilitate ad Fausti basilicam, orat veniens cum ingentibus lachrymis, suggerit cuidam diacono, nomine Peregrino, vt eum Episcopo nunciaret, indicans se habere aliquod secreti genus intimandum. Audiens Episcopus, iussit hominem introire. Iam enim ob celebritatem festiuitatis, hymni nocturni per totam ecclesiam canente populo concrepabant. Indicat cæcus antistiti ordinem visitationis suæ, dicitq̃; illi: Non te dimittam, nisi mihi, sicut à Domino iussus es, reddideris oculos meos. Cui Eugenus sanctus: Recede à me frater, peccator sum & indignus, & super omnes ho-

mines delinquens, vtpotè qui & in hæc tempora seruatus sum. Ille autem tenens gena eius, aliud non dicebat, nisi illud, quod iam dixerat: Sicut iustum est, redde mihi oculos meos.

Cap. 16. Attendens quoque Eugenius inuerecundam credulitatem, & quia iam tempus urgebat, pergite cum eo, comitante officio clericorum, ad fontem. Vbi fixis genibus cum ingenti gemitu, pulsans singultibus caelum, crispantem benedixit alueum fontis, & cum completa surrexisset oratione, ita cæco respondit: Jam tibi dixi frater Felix, peccator homo ego sum: sed qui te visitare dignatus est, præster tibi secundum fidem tuam, & aperiat oculos eius, simulque vexillo Crucis consignante oculos eius, statim cæcus visum Domino reddere recepit. Quem secum quousque vniuersi baptizantur, ibi detinuit ob hoc, nè tanto miraculo populus excitatus, virum contereret, qui receperat lumē. Fit postea manifestum Ecclesiæ vniuersæ. Procedit ad altare cum Eugenio, sicut moris est, qui fuerat cæcus, suæ salutis oblationem Domino redditurus. Quam Episcopus accipiens, altari imposuit. Fit strepitus gaudio metante irrecuocabilis populorum: statim nuncius pergite ad tyrannum. Raptus Felix, inquiritur ab eo, quid factum sit, qualiterque receperit lumen. Dicit illi ex ordine totum, dicuntque Arrianorum Episcopi: Hoc Eugenius per maleficia fecit. Et quia oppressi confessione, non poterant nubilare, eò quod Felix vniuersæ ciuitati manifestus esset & notus, tamen volebant eum, si fas esset, necare, quomodo Iudei suscitatum Lazarum cupiebant occidere.

Cap. 17. Appropinquabat iam futurus dies ille calumniosus Calendarum Februariarum, ab eodem statutus. Conueniunt non solum vniuersæ Africae, verumetiam insularum multarum Episcopi, afflictione & mœrore confecti. Fit silentium diebus multis, quousque peritos quosque & doctissimos viros exinde separaret, calumnijs appositis necandos. Nam vnum ex ipso choro doctorum, nomine Latum, strenuum atque doctissimum virum, post diuturnos carceris squallores incendio concremauit, estimans tali exemplo timorem incutiens reliquos elisurum. Tandem venit ad disputationis conflictum, ad locum scilicet, quem delegerant aduersarij. Euitantes igitur nostri vociferationis tumultus, nè forte postmodum Arriani dicerent, quod eos nostrorum oppresserit multitudo, eligunt de se nostri, qui pro omnibus responderent, decem. Collocat sibi Cirila cum suis satellitibus in loco excelso superbissimum thronum, adstantibus nostris, dixeruntque nostri Episcopi: Illa est semper grata collatio, vbi superba non dominatur elatio: sed ex consensu communi venit, vt cognitoribus decernentibus, partibus agentibus, quod verum est, agnoscat. Nunc qui erit cognitor, qui examinatur, vel libra iustitiae, vt bene prolata confirmet, aut prauè assumpta refellat? Et cum talia & alia dicerentur, notarius Regis respondit: Patriarcha Cirila dixit, aliquos vestrum superbe & illicitè sibi nomen Catholicorum usurpasse. Nostri testati dixerunt: Dictum fuit: Legatur nobis, quo cœcedente istud sibi nomen Cirila assumpsit. Et exinde strepitum concitantes, calumniari aduersarij cœperunt.

Cap. 18. Et quia hoc nostri petierant, vt saltem si examinare non licebat, prudenti multitudini vel expectare liceret, iubentur vniuersi filij Catholicae Ecclesiæ qui aderant, centenis fustibus tundi. Tunc clamare cœpit beatus Eugenius: Videat Deus vim, quam patimur: cognoscat afflictionem persecutionum, quam à persecutoribus sustinemus: conuersique nostri, Cirilæ dixerunt: Propone quod disponis. Cirila dixit: Nescio Latine. Nostri Episcopi dixerunt: Semper te Latine esse locutum manifestò nouimus, modò excusare non debes, presertim quia tu huius rei incendiū suscitasti. Et videns catholicos Episcopos ad conflictum magis fuisse paratos, omnino audientiam diuersis cauillationibus declinauit. Quod antè nostri providentes, libellum de fide conscripserant, satis decenter sufficerentque conscriptum, dicentes: Si nostram fidem cognoscere desideratis, hæc est veritas, quam tenemus. Qui cum noster libellus legeretur oblatus, veritatis lumē nequaquam sufferre cæcis oculis potuerunt, insanientes vocibus inferendis, grauiusque ferentes, quare nos nomine nostro Catholicos dixerimus. Statimque mentientes suggerunt Regi de nobis, eò quod strepitum fecerimus, audientiam fugientes. Qui eadem hora accensus & credens mendacio, festinauit facere quod volebat. Etiam conscriptum habens, & occultè cum eodem decreto per diuersas prouincias suos homines dirigens, Episcopis Carthagine positus, vna die vniuersæ Africae ecclesias clausit, vniuersamque substantiam Episcoporum & ecclesiarum, suis Episcopis munere condonauit. Nesciens quoque

Felicè cæcū
illuminat S.
Eugenius.

Nota vocē
hæreticis
familiarem.

Sic hæretici
vincunt Ca-
tholicos.

Vide Lucif-
erā affectā.

Cap. 18.
Cæduntur
Catholici.

Similiter
Cirila Epi-
scopus.

Malo dolo
agunt heretici
semper.

Nimirum
hic bolus est,
cui inhiant
hæretici.

quoque quid loqueretur, neque de quibus affirmabat, legem, quam dudum Christiani Imperatores nostri contra eos & contra alios hereticos pro honorificentia Ecclesie Catholice promulgauerunt, aduersum nos illi proponere non erubuerunt, ad dentes multa de suis, sicut placuit tyrannice potestati.

Post feralia edicta (contra Christianos Catholicos proposita) iubet rex Hunericus Geiserici filius cunctos Episcopos, qui Carthagine fuerant congregati, quorum iam ecclesias, domos & substantiam ceperat, in hospitij, quibus erant, expoliari, & expoliatos foras muros propelli: non animal, non seruus, non mutanda, quae ferebant, vestimenta penitus dimittuntur: addens adhuc, ut nullus quempiam illorum hospitio reciperet, aut alimoniam praestitisset. Qui autem hoc miserationis causa facere tentasset, cum vniuersa domo sua incendio cremaretur. Sapienter tunc etiam profecti Episcopi fecerunt, ut licet mendicantes exinde non abirent: quia si recederent, non tantum violenter omnino reuocarentur, sed & mentirentur eos, sicut mentiti sunt, fugisse conflictum: maxime quia ubi reuerterentur, iam nequaquam fuerat ecclesiarum substantia, vel domibus occupatis. Dum ergo gementes in circuitu murorum nudo sub aere iacerent, factum est, ut Rex impius ad piscinas exisset. Cui vniuersi occurrere maluerunt, dicentes: Ut quid taliter affligimur? pro quibus malis forte commissis ista perpetimur? Si ad disputationem congregati sumus, quare expoliati? quare traducimur? quare differimur, & sine ecclesijs & domibus nostris foras ciuitatem fame & nuditate laborantes, medijs stercoreibus volutamur? Quos ille toruis oculis adspiciens, priusquam suggestionem eorum audisset, iussit super eos cum fessoribus equos dimitti, ut tali violentia possent non solum conteri, verum etiam necari. Quorum tunc multi contriti sunt, & praecipue senes & infirmi. Tunc deinde iubentur ad quendam locum, qui dicitur Aedes Memoriae, illi viri Dei occurrere, fraudem sibi nescientes aptatam. Vbi cum venissent, charta eis ostenditur inuoluta, diciturque, illis ista subtilitate serpentis: Dominus noster rex Hunericus, licet doleat, quod fueritis contemptores, & adhuc eius voluntati obedire tardetis, ut eius efficiamini religionis, cuius est ipse, nunc tamen bonum de vobis cogitauit. Si iuraueritis ita, ut quod ista charta continet faciatis, dimittit vos ecclesijs & domibus vestris. Ad quod vniuersi Episcopi responderunt: Semper dicimus, & diximus, & dicturi sumus: Christiani sumus, Episcopi sumus, Apostolicam fidem vnam & veram tenemus. Factoque post confessionem fidei silentio modico, illi qui a rege fuerant destinati, festinabant extorquere Episcopis sacramentum.

Tunc beati viri Hortulanus & Florentianus Episcopi, pro omnibus & cum omnibus, dixerunt: Nunquid animalia nos irrationabilia sumus, ut nescientes quid charta contineat, facile aut temere iuremus? Accelerauerunt quoque illi a rege destinati scripturae eis propalare tenorem, qui huiusmodi sermonibus fuerat coloratus. Sic enim calumniosa series continebat: Iurate, si post obitum domini nostri Regis, eius filium Hilderichum desideratis esse regem: vel si nullus vestrum ad regiones transmarinas epistolas dirigit: quia si sacramentum huius rei dederitis, restituet vos ecclesijs vestris. Cogitauit tunc multorum pia simplicitas, etiam contra prohibitionem diuinam sacramentum dare, ne Dei populus in posterum diceret, quod vitio sacerdotum, qui iurare noluerunt, non fuerint ecclesiae restituta. Alij quoque astutiores Episcopi, sentientes dolum fraudis, nequaquam iurare voluerunt, dicentes prohibitum fuisse Euangelica autoritate, ipso Domino dicente: Non iurabis in toto. Qui ministri regis: Secedant in parte, inquit, qui iurare disponunt. Qui cum secederent, notarijs scribentibus quis quid diceret, & ex qua ciuitate fuisset, exceptum est. Similiter factum est & de illis, qui minime iurauerunt. Statimque pars vtraque custodiae mancipatur. Post vero fraus, quae celabatur, apparuit. Iurantibus dictum est: Quare contra preceptum Euangelij iurare voluistis? Iussit rex, ad ciuitates atque ecclesias vestras nunquam redeatis, sed relegati, colonatus iure ad excolendum agros accipiat: ita tamen, ut non psallatis neque oretis, aut ad legendum codicem in manibus gestetis: non baptizetis, neque ordinetis, aut aliquem reconciliare presumatis. Similiter non iurantibus ait: Quia regnum filij domini nostri non optatis, idcirco iurare nolistis. Ob quam causam iussi estis in Corsicanam insulam relegari, ut ligna profutura nauibus dominicis incidatis.

Addit itaque bestia illa, sanguinem sitiens innocentium, Episcopis necdum adhuc in exilium directis, per vniuersas Africanæ terræ prouincias vno tempore tortores cru-

Cap. 19.

O barbarum hereticum.

Mendaces semper heretici.

Vis illata Catholicis.

Constantinus Catholicorum vox.

Cap. 20.

Matt. 5.

Eccē pro hęc fraus hereticorum.

Cap. 21.

res cru-

- Crudeliffi- res crudeliffimos deftinari : vt nulla remaniffet domus & locus, vbi non fuiffet eiula-
mi torrores tus & luctus, vt nulli etati, nulli parceretur fexui, nifi illis, qui eorum succumberet vo-
tota Africa luntati. Hos fuffibus, illos fufpendio, alios ignibus concremabant. Mulieres & præci-
vexant Ca- puè nobiles, contra iura naturæ nudas omninò in facie publica cruciabat. Ex quibus
tholicos. vnam noftram Dionyfiam, curfim ac breuiter nominabo. Cùm viderent eam nò fo-
lùm audacem, fed etiam matronis cateris pulchriorem, ipfam primò nifi funt fuffi-
Impudèria bus expoliata aptare. Quæ cùm peteret, diceretq; de Domino fuo fecura, Qualiter
hæreticorū. libet cruciate, verecunda tamen membra nolite nudare : ampliùs illi magis furientes,
celliori loco veftimentis exutam confiftunt, fpectaculum eam omnibus facientes.
- Dionyfia: Quæ inter ictus virgarum, dum riuii fanguinis toto iam corpore fluitaret, libera vfe
illuftris vir- ce dicebat : Miniftri diaboli, quod ad opprobrium meum facere computatis, ipfa eft
tus. laus mea. Et quia erat fcripturarū diuinarum fcientia plena, arctata pœnis, & ipfa iam
martyr, alios ad martyrium confortabat. Quæ fuo fâncto exemplo vniuerfam fuam
patriam liberauit. Quæ cùm fuum vnicum filium admodum adhuc teneræ ætatis &
delicatum, timore pœnarū formidofum confpiceret, verberans eum nutibus oeu-
lorum, & increpans authoritate materna, ita cõfortauit, vt matre multo fortior red-
deretur. Cui inter crudelia verbera conftituto, ita dicebat: Memento fili mi, quia in
nomine Trinitatis in matre catholica baptizati fumus: non perdamus in dumentum
noftræ falutis, nè veniens inuitator veftem non inueniat nuptialem, & dicat miniftris:
Matth. 22. Mittite in tenebras exteriores, vbi erit fletus oculorum, & ftridor dentium. Illa pœna
timenda eft, quæ nunquam finitur. Illa defideranda vita, quæ femper habetur. Talibus
itaque filium folidans verbis, velociter martyrem fecit. Venerabilis verò adolefcens,
Maiorici martyriū. Maioricus nomine, in certamine confessionis fpiritum reddens, curfum palmiferum
confummanit. Amplexansque illam hofciam fuam, quantis potuit vocibus Domino
gratias agens, ad gaudium fpei futuræ in fua domo maluit fepelire, vt quoties fuper
Maiorici fepultura. fepulcrum eius Trinitati preces effundit, alienam fe à filio nunquam effe confidar.
Quanti igitur per eam in illa ciuitate, vt fati fumus, acquifiti funt Deo, longum eft
enarrare. Nam & eius germana, nomine Daria, atque Leontia filia fâncti Germani
Epifcopi, cognatusq; Daria venerabilis Emelius medicus, religiofus quoq; Tertius,
Trinitatis confessione præclarus, vel Sibidensis Bonifacius quanta pertulerint, quali-
busque cruciatibus euifceratæ vel euifcerati funt, qui valet, ex ordine dicat. Seruus
quoque Tuburbitanæ ciuitatis Maiorus generofus & nobilis viri, pro Chrifto quas per-
tulit, quis explicet pœnas? Qui post cades innumerabilium fuffium, trochleis fre-
quentibus eleuatus, dum tota præ vrbe pendere, nunc in fublime fe tollente idu ce-
Atrox fup- leri, dimiffis iterum canabinis, fuper filices platearum pondere corporis veniens, vt
plicium. lapis fuper lapides corruerat. Sed & fapius tractum, & lapidibus acutiffimis defrica-
tum, & cutibus feparatis, pelles corporis lateribus dorfoque videres & ventre pendere.
Iste iam temporibus Geiferici non valde diffimilia pertulerat, nè amici cuiusdam
fui fecreta nudaret: quanto magis nunc, vt fuæ fidei fagramenta muniret? Et fi homi-
nis gratiæ fideliter exhibuit fidem, quantum debet illi, qui redditurus eft pro fide
mercedem?
- Cap. 22. In ciuitate verò Culufitana non valeo quæ gefa funt nunciare, quia & ipfam
Innumeri quantitatem martyrum vel etiam Confefforum impoffibile eft homini fupputare.
martyres & Vbi quædam matrona auctrix fui nominis Victoria, dum in confpectu vulgi conti-
confefiores nuato fufpendio cremaretur, à marito iam perduto, filijs præfentibus taliter roga-
in ciuitate batur: Quid pateris coniunx? Si me defpicias, vel horum quos genuifti, miferere im-
Culufitana. pia paruulorum. Quare obliuifceris vteri tui, & pro nihilo ducis, quos cum gemi-
tu peperifti? Vbi funt fœdera coniugalis amoris? Vbi focietatis vincula, quæ inter
nos dudum honeftatis iure tabulæ confcriptæ fecerunt? Refpice, quafo, filios ac
maritum, & regiæ inffionis implere feftina præceptum, vt & imminetia adhuc tor-
menta lucreris, fimul & mihi doneris & liberis noftris. Sed illa nec filiorum fletus,
nec ferpentis audiens blandimenta, affectum multo altiùs eleuans à terra, mundum
Victoria re- cum fuis defiderijs contemnebant. Quæ cùm iam continuatone fufpendij vulfis hu-
uiuifcit. meris, etiam qui cruciabant, confpicerent mortuâ, depofuerunt prorsus omni parte
exanimem. Quæ poftèa retulit quandam fibi virginem adftitiffe, atque tetigiffe mem-
bra fingula, & ilicò fuiffe fanatam.
- Cap. 23. Qualiter autem Adrumentinæ ciuitatis ciuem Victorianum, tunc Proconfulem
Carthaginis, prædicem, nescio deficientibus verbis. Quo in Africa partibus nullus
ditior

ditior fuit, qui etiam apud impium Regem pro rebus semper sibi commissis fidelissimus habebatur. Mandatur ei à Rege familiariter diciturque, quòd eum habiturus esset præ omnibus, si eius præcepto facilem còmodàssset assensum. Sed ille vir Dei misis ad se tale dedit cum fiducia magna responsum: Securus de Deo & Christo Domino meo, dico quæ regi dicatis. Subrigat ignibus, adigat bestiis, excruciet generibus omnium tormentorum, si consensero, frustra sum in Ecclesia Catholica baptizatus. Nam si hæc præsens vita sola fuisset, & aliam, quæ verè est, non speraremus æternam, nec ita fecissem ad modicum atque temporaliter gloriari, & ingratus existere, qui suam fidem mihi contulit creditori. Ad quod tyrannus excitatus, quantorum temporum, & quantis eum afflixerit pœnis, humanus sermo non poterit explicare. Qui tripudians in Domino, feliciterque consummans, martyrialem coronam accepit.

Victoriani
Procòsulis
præstans
virtus.

Diuturni
cruciatuus.

Apud Tambaicensem quoque ciuitatem gesta, quis queat certamina martyrum explicare? Vbi duo germani Aquisregiensis ciuitatis, sibi securi de Domino inuicem iurauerunt, & rogauerunt tortores, vt vna pœna pari que supplicio torquerentur. Et dum primo suspensio molibus lapidum pedibus alligatis tota die pendèrent, vnus illorum periit sese deponi, & sibi inducias dari. Cui frater alius, metuens nè fidem negaret, de suspensio clamabat: Noli, noli frater, non ita iurauimus Christo. Accusabo te, cum ante thronum eius terribilem venerimus: quia super corpus eius & sanguinem iurauimus, vt pro eo inuicem patiamur. Ista dicens & alia multa, confortauit germanum ad prælium passionis. Qui clamans, ingenti voce dicebat: Adigite supplicij quibus vultis, & pœnis Christianos arctate crudelibus. Quod frater meus factus est, hoc etiam ego. Quantis iam laminis ignitis adusti sunt, qualibus vngulis exarati, quibus cruciatibus torti, ipsa res docet, & quòd eos ipsi tortores à sua facie proiecerunt, dicentes: Istos imitatur vniuersus populus, vt nullus ad nostram religionem penitus conuertatur, & præcipuè quia nulli liuores, nulla pœnarum vestigia in eis penitus videbantur.

Cap. 24.
Fratrum duorum certamè.

Nota infirmum
miraculum.

In Typasensi verò quòd gestum est Mauritaniæ maioris ciuitate, ad laudem Dei insinuare festinemus. Dum suæ ciuitati Arrianum Episcopum ex notario Cyrilam ad perdendas animas ordinatum vidissent: omnis simul ciuitas euectione nauali de proximo confugit, relictis paucissimis, qui aditum non inuenerant nauigandi. Quos Arrianorum Episcopus primò blandimentis, postea minis compellere cœpit, vt eos faceret Arrianos. Sed fortes in Domino, non solum suadentis insaniam irriserunt, verum etiam publicè mysteria diuina, in domo vna congregati, celebrare cœperunt. Quòd ille cognoscens, relationem occultè Carthaginem aduersus eos direxit. Quæ cum regi innotuisset, comitem quendam cum iracundia dirigens, præcepit vt in medio foro congregata illuc omni prouincia, linguas eis & manus dexterarum radicitus abscidisset. Quòd cum factum, spiritu sancto præstante, ita loquuti sunt & loquuntur, quomodo antea loquebantur. Sed si quis incredulus esse voluerit, pergat nunc Constantinopolim, & ibi reperiet vnum de illis subdiaconem Reparatum, sermones politos sine vlla offensione loquentem. Ob quam causam venerabilis nimium in palatio Zenonis Imperatoris habetur, & præcipuè regina mira eum reuerentia veneratur.

Cap. 25.
Nota facinus
præclarum
Typasensium.

Loquuntur
Còfessores
linguis
præcis.

Sed quis congruo sermone possit exequi aut coaceruare diuersitates pœnarum, quas ex iussu regis sui, etiam ipsi Vandali in suos homines exercuerunt? In ipsa quoque quæ gesta sunt Carthagine, si nitatur scriptor singulatim adstruere etiam sine ornatu sermonis, nec ipsa nomina tormentorum poterit edicere. Quæ res hodieque posita in promptu demonstrat. Alios sine manibus, alios sine oculis, alios absque pedibus, alios truncos naribus auribusque intendas, aliosque videas nimio suspensio pilis euulsis, caput, quòd eminere solebat, in medio scapularum fuisse demersum, dum iugiter in altis ædibus suspensio cruciantes, impulsione manuum funibus agitatatis, per vacuum aërem huc atque illuc faciebant vagari pendentem. Qui non nunquam diruptis funibus, de illa altitudine suspensionis icu valido corruentes, pluri arcem cerebri cum oculis amiserunt: alij contractis ossibus spiritum còtinuò reddiderunt, alij post paulum exhalauerunt. Sed qui hoc fabulosum putat, Vranium Zenonis legatum interroget, cuius præsentia præcipuè gesta sunt, illa scilicet causa, quia veniens Carthaginem, sese pro defensione Ecclesiarum Catholicarum venisse iactabat. Ervt illi ostenderet tyrannus neminem formidare, in illis plateis vel vicis plures tortores & crudeliores statuit, in quibus legatis moris est ascendendo ad palatium & descendendo transire, ad opprobrium videlicet reipublicæ ipsius, & in nostri iam deficien-

Cap. 26.

Immense
supplicium.

deficientis temporis facem. Tunc igitur & quædam vxor cuiusdam cellarite regis nomine Dagila, quæ temporibus Geiserici multoties iam Confessor extiterat, matrona nobilis ac delicata, flagellis & fastibus omnino debilitata, exilio arido & inuio re- legatur, vbi nullus hominum fortè consolatoris gratia veniendi haberet accessum, relinquens cum gaudio domum, maritum simul & filios. Cui postea oblatum esse dicitur, vt in mitiorem cremum translata, frueretur, si vellet, solatio sociorum. Illa verò ingens sibi adesse credens gaudium, vbi nullus humanus esset consolantis affectus, nè fieret, supplicauit. Tunc etiam, Eugenio pastore iam in exilio constituto, vniuersus Clerus Ecclesiæ Carthaginis cæde inediaque maceratur, serè quingenti vel amplius. Inter quos quamplurimi erant lectores infantuli, qui gaudentes in Domino, procul exilio crudeli traduntur.

Cap. 27.
Libertas
Murittæ
Diaconi.

Sed libertatem tunc, dum media vrbe cæderentur, Murittæ Diaconi, cæteris liber- riorum tacere non debeo. Fuit quidam Elpidoforus nomine, nimium crudelis & fe- rus, cui fuerat delegatum, membra Cōfessorum Christi supplicijs grassantibus lan-iare. Hic enim dudum fuerat apud nos in Ecclesia Fausti baptizatus, quem venerabilis Muritta diaconus de alueo fontis susceperat generatum. Pōst verò dum apostatarer, tantè extitit feritatis aduersus Ecclesiam Dei, vt superior omnibus executor persecu- tionis fuisset inuentus. Quid multa? Dum primò presbyteri supplicijs macerandi or- dine citarētur, post archidiaconum Salutarem, arctatur pœnis memoratus Muritta. Fuit enim secundus in officio ministrorum. Qui cum Elpidoforo sedente & fremen- te, honorabilis senior cœpisset extendi, priusquàm exueretur, clam furto, nesciētibz cunctis, illa quibus eum suscipiens de fonte dudum texerat, sabana bajulabat. Quibus ventilatis, simulque in ostensione cunctorum extensis, in his verbis totam ad sterum & lachrymas commouisse dicitur ciuitatem: Hæc sunt linteamina Elpidofore mini- ster erroris, quæ te accusabunt, dum maiestas venerit indicantis, custodiente diligen- tia mea ad testimonium tuæ perditionis, ad demergendum te, in abyssu putei sulphu- rantis. Hæc te immaculatum cinxerant de fonte surgentem. Hæc te acrius persequen- tur, flammantem gehennam cum cœperis possidere: quia induisti te maledictionem sicut vestimentū, scindens atque amittens veri baptismatis & fidei sacramentū. Quid facturus es miser, cum serui patrisfamiliæ ad cœnā regiam congregare cœperint inui- tatos? Tunc te aliquandò vocatum, terribiliter indignatus exutum stolam rex con- spiciet nuptialem, dicetque tibi: Amice, quomodò huc venisti, vestem non habens nuptialem? Non video, quod contuli: non nosco, quod dedi. Perdidisti militiæ chla- mydem, quam in tela virgineorum membrorum decem mensibus texi, & tendiculas Crucis, quas extendens, aquā mundani, & purpura mei sanguinis decoravi, non con- spiciunt oculi mei: characterem non video Trinitatis. talis interesse non poterit epu- lis meis: ligate cum pedibus & manibus funiculis suis, quia se ipse voluntariè separare voluit à Catholicis dudum fratribz suis. Ipse funes extendit cōtinuatos in laqueum, quibus & semetipsum vinxit, & alios, nè ad istud venirent conuiuium, impediuit. Iuxta semitam multis scandalum posuit, quem nunc cum rubore perpetuo & dedecore sempiterno de conuiuiio meo proieci. Hæc & alia Muritta dicente, igne conscientiz ante ignem æternum obmutescens, Elpidoforus torrebatur. Parantes itaq; vniuersi

Sabana, di-
cit lineos
pānos, qui
b^o baptizati
excipiebantur.

Matth. 23.
Egregia Mu-
ritte exhor-
tatio, & va-
ticinium.

dorsa sua verberibus, alacres ad exilium pergunt. Quibus adhuc in itinere longioris viæ constitutis, destinantur, Episcopis Arrianorum suggerentibus, homines immiseri- cordes ac violenti, vt illud, quod eis fortè miseratio Christiana vidui cōtulerat pro- futurum, crudeliter auferretur, quandò vnusquisq; eorum libentiùs fortè cantabat: Nudus exiui de utero matris meæ, nudum me oportet ad exilium pergere: quia Do- minus nouit esurientibus cibum porrigere, & in deserto vestire. Vandali nanque duo sub Geisericho sapius Confessores, comitante matre, contemptis omnibus diuitijs suis, cum eisdem Clericis ad exilium perrexerunt.

Episcopi
Arriani cru-
delissimi,
sicut hæreti-
ci omnes.
Iob 1.

Cap. 28.

De multitudine autem pergantium confessorum, id est, Ecclesijs Carthaginis cle- ricorum, suggerente quodam ex lectore Teuchario perduto, quos ille nouerat voca- les, strenuos atque aptos modulis cantilenæ, designatione sua debere dicit duode- cim infantulos separari, quos ipse, dum Catholicus esset, tunc discipulos habuit. Sta- tum illo suggerente, sub festinatione viro dimituntur, & vi barbarici furoris bis se- nus numerus puerorum de itinere reuocatur. Segregantur corpore, non spiritu, à grege sanctorum. Qui timentes præcipitium, cum suspirijs lachrymarum nè diuel- lerentur, constringebant manibus genua sociorum. Quos violentia tamen hæreti- ca mina-

ca minacibus separans gladijs, Carthagini reuocauit. Sed cum eis quasi cum tali ætate non blanditijs ageretur, superiores suis inuenti sunt annis, & ne obdormirent in morte, lucernam sibi Euangelici luminis accenderunt. Indignantur ob hoc grauius Arriani, & se superatos à pueris erubescunt. Vnde accensi, subdiustibus iubent, quos iam ante paucissimos dies varijs verberibus dissipauerant. Imprimuntur vulneribus vulnera, & rursùm pœna restaurata crudescit. Factum est Domino confortante, vt nec ætas minor deficeret in dolore, & magis animus cresceret roboratus in fide. Quos nunc Carthago miro colit affectu, & quasi duodecim Apostolorum, chorum conspicit puerorum. Vnà degunt, simul vescuntur, pariter psallunt, simul in Domino gloriantur.

Illis diebus & duo negociatores Frumentius & alius Frumentius eiusdem vr-
bis, egregio martyrio coronati sunt. Tunc & septem fratres, non natura, sed gratia, simul in monasterio commanentes, confessionis certamine expleto, immarcescibilem peruenerunt ad coronam, id est, Liberatus Abbas, Bonifacius diaconus, Seruus subdiaconus, Rusticus subdiaconus, Rogatus monachus, Septimus monachus, Maximus monachus. Nam illo tempore crudeliùs Arrianorum Episcopi, presbyteri & clerici, quàm reges & Vandali sæuebant. Nam ad persequendum ipsi cum suis clericis vbiquè gladijs accincti currebāt: sicut quidam Episcopus inter illos cæteris crudelior, Antonius nomine, qui tam nefaria & incredibilia in nostros exercuit, vt narrari non queant.

Fuit iste in quadam ciuitate proxima eremo, quæ Tripolitanæ prouinciæ vicinatur. Qui vt bestia insatiabilis, Catholicorum sitiens sanguinem, huc illucque ad rapiendum fugientes excurrebat. Nam impius Hunericus, sciens Antonij ferocitatem, in ipsis eremi partibus voluit sanctum Eugenium relegare. Quem dum custodiendum Antonius accepisset, ita eum arctiori custodia cinxit, vt nullum ad eum introire permitteret: insupèr varijs insidiarum atque pœnarum supplicijs extinguere cogitauit. Sed Eugenius sanctus, dum nostræ persecutionis desleret incommoda, & asperitate cilicij senile attereret corpus, nudamque super humum cubitans, stratum sacci sui rigaret imbribus lachrymarum, aliquandò sensit infestum paralysis morbum. Quo r. un- cio in gaudia conuersus Arrianus, pergit festinus ad cubile eximij hominis Dei. Et cum videret vrgente passione, verum pontificem balbutientia verba producere, cogitauit simul extinguere, quem superesse nolebat. Præcepit, vt acerum asperum nimisq; acerrimum quæreretur. Cui cum fuisset allatum, venerabilis senis recusantibus & nolentibus faucibus ingerebat. Nam si communis Dominus, qui ad hoc venerat, vt potaret, cum gustasset, noluit bibere: quanto magis iste seruus & Confessor fidelis omninò nollet, nisi hæretica feritas ingestisset? Ex quo aceto præsertim ille passionis noxiæ morbus accipit augmentum. Cui pietas Christi misericorditer subueniens, postea sanum exhibuit.

Alio autem nostro Episcopo Habetdeum, similiter relegato, Tamallumensis ciuitatis, in qua Antonius fuerat, quantum potuerat infestari, res ipsa demonstrat. Nam cum diuersis eum persecutionibus affligeret, nec posset eum facere Arrianum, videretque Christi militem semper in confessione constantem, promiserat suis, dicens: Nisi eum nostræ fecero religionis, non sit Antonius. At vbi in sua promissione minor inuentus est, suggerente sibi diabolo cogitat aliud. Pedibus manibusq; ligatis, vinculis ingentibus arctat Episcopum, oreq; obturato nè lingua clamaret, aquam corpori vt putabat rebaptizationis spargit: quasi valeret conscientiam ligare cum corpore, aut nõ adesset, qui audit gemitus compeditorum, & cordis secreta rimatur: vel superare posset aqua mendax tantæ voluntatis propositum, quod iam homo Dei metantibus lachrymis miserat legatum in cælum. Exiit statim virum vinculis, & tali quasi gaudens prosequitur voce: Ecce iam frater Habetdeum noster, Christianus effectus es. Quid vltra facere poteris, nisi vt voluntati consentias regis? Cui Habetdeum: Illa est, impie Antoni, mortis damnatio, vbi voluntatis tenetur assensio. Ego fidei meæ tenax, vocibus confitens crebris, quod credo & credidi, clamando defendi. Sed & posteaquam catenis vinxisti, & oris ianuam oppilasti, in pratorio cordis violentiæ meæ scribentibus angelis gesta confeci, & lectitanda Imperatori meo transmissi.

Erat quidem generalis ista violentia tyrannorum. Nam Vandali pro hac re vbi-
què fuerant destinati, vt transcentes itinera, sacerdotibus suis adducerent iugulandos. Ac vbi eos fallacis aquæ gladio peremissent, indicium eis perditionis scriptura teste

Cap. 29.
Cæduntur
falsib' pue-
ri 12. Catho-
lici.

Vide futore
Arrianoru
Episcoporu
&c.

Cap. 30.

S. Eugenius
ab atrocissi-
mo Arriano
Episcopo
mirè affli-
gitur.

Matth. 27.

Cap. 31.
Episcopus
Habetdeum
ab eodẽ di-
re vexatur.

Responss
Episcopi
Habetdeum,
cõuincitur
Antonius
Arrianus.

Cap. 32.

Vide hære-
tica barba-
riem.
Apoc. 13. ra teste tradebant, nè alibi sua violentia traherentur: quia non licebat siue priuatis, siue negociatoribus alicubi transire, nisi scriptam characteris indicio suam miserii ostenderent mortem. Quam per reuelationem seruo Iohani olim ostenderat Christus, ubi dicit: Nulli licebit aliquid emere vel vendere, nisi qui habuerit characterem bestie in fronte sua & in manu sua. Nam & Episcopi atque presbyteri illorum cum armatorum manu nocturnis temporibus vicos & oppida circuibant, & sic despiciatibus inuenerunt aquam gladiumque gestantes, animarum pradones intrabant: & quos domi repererant, alios forte in lectulis soporatos, imbre igneo atque fulmineo respergentes, daemónica vociferatione Christianos suos ipsi pariter vocitabant, ut ludum prorsus suae hæreseos, quam aliquam religionem ostenderent. In quo minus capaces & ignaui, impletum in se pollutionis sacrilegium putabant: prudentiores vero, nihil sibi, quod nolentibus atque dormientibus ingestum est, obesse gaudebat. Nam & multi eadem hora cinerem capitibus suis iniecerunt: alij sese vel quia factum est, cilicio lugubri texerunt: nonnulli ceno foetido liniêrunt, & linreamina violenter imposita per fila considerunt, atque in latrinis foetidisque locis manu fidei proiecerunt.

Infantia hæ-
reticorum. Tali violentia, nobis videntibus, ibi Carthagine filius cuiusdam nobilis annorum circiter septem, iussu Cirilæ a parentibus separatus est, matre sine verecundia matronali solutis crinibus post raptos tota urbe currente, infantulo clamante ut poterat: Christianus sum, Christianus sum, Christianus sum. Cui & os obrurantes, infontem infantiam in suum gurgitem demerserunt. Ità de filijs medici venerabilis Liberati, factum esse probatur. Nam cum iussu regis cum vxore & liberis ad exilium mitti iuberetur, cogitavit impietas Arriana a parètibz filios paruulos separare, quò posset per pietatis affectum, etiam virtutem prosternere genitorum. Disiunguntur tenera pignora filiorum. Qui cum vellet lachrymas emittere, autoritate vxoria increpatur, & in ipso meatu exitus sui illicò lachrymæ siccauerunt. Ait enim ei coniunx: En propter filios Liberate perditurus es animam tuam? Computa eos non fuisse natos. Nam & ipsos omninò vindicaturus est Christus. Nonne vides eos clamantes & dicentes, Christiani sumus?

Liberatus
medic^o vxo-
ris vocibus
confirmatur. Cap. 33. Sed hæc mulier quid in conspectu iudicum egerit, tacendum non est. Nam cum ipsa & maritus, licet seorsum, carceris tamen custodia tenerentur, ità ut se penitus non viderent, mandatur mulieri, diciturque illi: Solue iam duritiam tuam. Ecce vir tuus paruus imperio regis, & noster factus est Christianus. Aitque illa: Videam illum, & faciam ego, quod voluerit Deus. Educta igitur de carcere, inuenit virum suum stantem cum ingenti multitudine pro tribunalibus connexum: & verum estimans, quod fecerant inimici, iniecta manu apprehendens oram vestimentorum eius gutturi proximam, videntibus omnibus suffocabat eum, dicens: Perdite & reprobe, gratiæ Dei & misericordiæ eius indigne, quare voluisti ad modicum gloriari, & in æternum perire? Quid tibi proderit aurum? quid argentum? nunquid liberabunt te de camino gehennæ? Dixit & alia multa. Cuius maritus respondit: Quid pateris mulier? quid tibi videtur? aut quid forte de me audire potuisti? Ego in nomine Christi Catholicus permaneo, nec amittere potero aliquando, quod teneo. Tunc hæretici mendacij sui conscij & detecti, fallaciam suam colorare minimè potuerunt. Et quia superius de violentia immanitatis eorum breuiter diximus, hanc plurimi metuentes, alij se in speluncis, alij in desertis locis viri vel feminae, nullo sibi conscio, sese claudebant, & ibidem, nulla succurrente sustentatione ciborum, fame vel frigore victi, contritum & contribulatum spiritum exhalabant, inter hæc afflictionis incommoda inuiolatæ secum fidei securitatem portantes. Sic enim Cresconius presbyter Mizentinae ciuitatis, in spelunca Ziquensis montis repertus est, putrescente iam solutus cadauer.

Vide mira-
bilè fer-
mè zelum. Multi fame
& frigore
percuti. Cap. 35. Et quia de sancto Habet deum præfati iam sumus, pergit tunc ad Carthaginem, adire censuit nefarium Regem, ut conscientiam suam, quam semper familiarem Trinitas habuit & amicam, etiam hominibus faceret manifestam. Nec eum retinere potuit Antonius, propter verecundiam suam. Offert impijssimo Regi libellum in hac similitudine verborum: Quid, quaeso, iam cum proiectis habetis? quid cum eis quos exilio relegastis, quotidie dimicatis? Abstulistis substantiam, Ecclesijs, patria domibusque priuatis, sola anima remansit, quam captiare contenditis. O tempora, o mores: vniuersus hæc mundus intelligit, & ipse qui persequitur, videt. Si fides dicitur, quam tenetis, quid verè fidei membra tantis persecutionibus agitatis? Quid vobis cum exilio nostro? quid vobis cum egenis in seculo, quorum est vita semper in Christo? Li-

Episcopus
Habet deū
libellum of-
ferri Regi.

sto? Liceat saltem gaudere consortio bestiarum eis, quos abiecastis à facie omnium populorum. Dum hæc & his similia Pontifex dixisset, sceleratus tyrannus hoc ei mandasse perhibetur: Vade ad Episcopos nostros, & quod tibi dixerint sequere, quia ipsi huius rei habere noscuntur per omnia potestatem. Sed neque Antonium hæc res ab infania potuit reuocare, sciens se magis imperio Regis ob hoc multum posse placere, Habet deum verè Episcopum, gaudentem bono conscientie sue, ad locum exilij maluit remeare. Sed quid ad tot tantasq; impietates respondebunt? Si disputare nitentur de fide nobiscum barbara ferocitas & hæresis Arriana, rationabiliter disputaret. Sed quando tenuit rationem, quæ à patre Deo Deum filium separat Saluatorem: Quare dolis & calumnijs egerunt, & velut spiritus tempestatis, procella sui furoris totum subuertere voluerunt? Si disputatio necessaria fuerat Episcopalis, quare suspendia, quare ignes, quare vngula, simul & cruces? quare Arrianorum serpentina proles, contra innocentes genera talia tormentorum inuenit, qualia nec ipse Mezentius exquisiuit? Dimicauit contra innocentiam cupiditas furoris, & auaritia crudelitatis, vt & animas perderet, & substantiam harpagaret. Si collatio desiderabatur, quare rapinæ rerum alienarum, nõ tantum sacerdotum, verum etiam omnium laicorum? Sed illi expoliati lætati sunt, & rapinam rerum suarum cum gaudio susceperunt. Assit iam, quæso, omnis ætas, omnis sexus, omnisq; cõditio. Assit, obsecro, omnis turba Catholici nominis, quæ grëmio materno toto orbe gestatur, quæ solum germanum commodare nouit affectum, quæ didicit à Paulo magistro, & gaudentibus collatari, & cum lugentibus lamentare. Conueniant simul ad domum nostri doloris, & paribus oculis fundamus flumina lachrymarum, quia causæ & fidei nostræ vnum est negocium. Nullum volo ad condolendum mecum hereticum conuenire, qui fortè addere concupiscit super dolorem vulnerum meorum, & gratulatur quotidie malis meis. Nolo, nolo ego extraneum, sed fratrum quæro affectum. Nolo aliquem filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis: quia filij alieni semper mentiti sunt mihi, qui inueterauerunt & claudicauerunt à semitis suis. Isti dicunt mihi quotidie: Vbi est Deus tuus, dum affligitur populus precioso agni sanguine comparatus? Inter quorum opprobria ego ad flagella paratus, cantare non desisto Domino flagellanti: Amoue à me flagella tua, quia defeci non à fortitudine manûs tuæ, sed à persecutione hæresis Arrianæ.

Adueniant omnes, qui mecum angustæ viæ carpunt iter, & propter verba labiorum Dei vias custodiunt duras: & videant, si est dolor, sicut dolor meus. Quoniam vindicta sum in die furoris Domini, aperuerunt super me os suum omnes inimici mei, sibilauerunt & fremuerunt dentibus: dixerunt, deuorauimus eam. En ista est dies quam expectauimus: inuenimus, vidimus. Adestote angeli Dei mei, qui nunquam deestis constituti in ministerio vestro, propter eos qui hæreditatem capeantur sunt æternæ salutis, & videte Africam rotam, dudum tantarum ecclesiarum cuneis sultam, nunc ab omnibus desolatam: tantis ordinibus sacerdotum ornata, modo sedetem viduam & abiectam. Sacerdotes eius & seniores in desertis locis & insulis defecerunt, quærendo sibi escas ad manducandum, & non inueniunt. Considerate & videte, quia Sion ciuitas Dei nostri facta est vilis, facta quasi polluta mestrui inter inimicos suos. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius, quia vidit gentes inuadere & ingredi acria sua, de quibus præceperas, nõ introirent ecclesiam tuam. Viæ eius lugent, eò quod nemo veniat in die festo. Egressus est à facie omnis decore & delicia, didicerunt vias asperas ambulare, virgines & iuuenes eius in aulis educati monasteriorum, abiierunt in captiuitatem Maurorum, dum lapides sancti eius disperguntur, non tantum in capitibus omnium platearum, sed etiam in locis squallidis metallorum. Dicite Deo nostro susceptori, & habentes fiduciam supplicandi, quoniam tribulatur, & venter illius turbatus est à fletu eius: quia sedit inter gentes, & requiem non inuenit, nec est qui consoletur eam. Quæsiuit à Patribus Orientis, qui simul contristaretur, & non fuit: consolantem, & non inuenit: dum manducaret in esca sua fel, & in siti sua potaretur acetos, sponsi & Domini sui passiones imitando, qui idcirco passus est pro ea, vt sequatur vestigia eius. Deprecamini patriarchæ, de quorum stirpe generis nata est, quæ nunc laborat in terris. Orate sancti prophetæ, cognoscentes afflictam, quam antea vaticinante præconio cecinistis. Estote Apostoli suffragatores eius, quam vt congregaretis, vniuersum orbem, ascendente in vobis Domino, vt equi velocissimi cursitastis. Præcipue tu Petre beate, quare siles pro ouibus & agnis, à communi Domino magna

tibi cautela & sollicitudine commendatis? Tu sancte Paule gentium magister, qui ab Hierusalem vsq; ad Illyricum prædicasti Euangelium Dei, cognosce quid Vandali faciunt Arriani, & filij tui gemunt lugendo captiui. Vniuersiq; ingemiscite sancti simul pro nobis Apostoli. Sed scimus, quia indignū est vobis pro nobis orare, quia ista ceciderunt nobis, non ad probationem, quomodo sanctis, sed malis meritis supplicia debebantur. Sed & pro malis orate iam filijs, quia & Christus orauit etiam pro inimicis Iudæis. Sufficiant castigationi, quæ iuste illata sunt nobis, & iamiamq; delinquentibus venia postuletur. Dicatur angelo percutienti, Sufficit: iam cohibe manum tuā. Quis ignoret hæc nobis probrorum nostrorum scelera procurasse, aberrantibus à mandatis Dei, & in lege eius nolentibus ambulare? Sed prostrati rogamus, vt non spernatis vestros miseros peccatores, per eum, qui vos ad Apostolicum culmē prouexit humiles piscatores.

Horrenda
mors impij
Hunerici.

Tenuit sceleratissimus Hunericus dominationem regni annis septem, mensibus decem, meritorum suorum mortem consummans. Nam putrefactū & ebulliens vermibus, non corpus, sed partes corporis eius videntur esse sepultæ. Sed & ille legis dator & transuersor, ex Donatianorum hæresi ad eos veniēs quondam Nicasius, in breui simili morte periit.

VITA S. BONAVENTURÆ CARDINALIS ET
EPISCOPI ALBANENSIS, AVTHORE OCTAVIANO DE
Martini Sueffano, vtriusque Iuris Doctore. Est Oratio coram Pontifice
Sixto III. habita in Consistorio, quam in 15. capitula distinximus.

Iulij 13.
Cap. I.

IUSTITIA suffragiorum, beatissime Pater, ad quæ porrigenda desiderabar, hærentem me concitauit ad indiē mihi muneris prouinciā, remota cunctatione, capessendam. Neque enim me alioquin fallebat, quàm arduum, quàmve anceps munus obirem, postulare ex merito sanctum Romanæ sedis decreto referri in ordinem siue catalogum caelestium, qui cum Christo regnant, Sanctorum. Idq; in hoc tremendo auditorio, sub adspētu sacri reuerendissimorum Patrum Senatūs, ac sapientum Prælatorum & virorum, quibus tua sanctitas caelesti superum dono in sua maiestate sapientissimè præsidet: vbi nō ego modo, qui in actione causarum forēsium nostri seculi stylo verfor, verum & alium quantilibet exercitatum, ac deniq; consummatum oratorem, expauerē quidem posse credendum sit. Nam per immortalem Deum, quis tam sapiēs aut disertus quicquā adeo elimatum, aut studiosa lucubratione excogitatum hinc proferat, quo maiestatem loci dicendo vel medio critere æquare possit? Quid porro tanto studio adinuentum, quod præuisum ac tritum non fuerit apud tantæ sapientiæ Patres, ac te ante alios sanctissime Princeps: qui cum ex multis iam annis diuinarum atque humanarum rerum, ac omnis denique Philosophiæ scientiam plenissimè edidiceris, vclut splendidissimum sidus in firmamento, in Dei Ecclesia cæteros illustrasti? Quæ quidem reuoluenti non leuem animo tremorem incussisse poterant, atq; ab hac actione, qua nulla illustrior, penitus dehortari, nisi iustitia meritorum, vt præmiseram, beati Bonauenturæ, pro quo intercedimus, animum erexisset atque confirmasset.

Cap. 2.

Accedebat præterea, quod Princeps non profanus pro religioso, aut indoctus pro literato rogandus erat: sed tu profecto Pater beatissime, qui diuinis obsequijs in beati Francisci religione ex matris vtero calitūs destinatus, in eadem omnipotenti Deo religiosus seruiuisti, ac demum ad eius principatum singularibus tuis meritis vestus, illam sapienter ac salubriter gubernasti, auxisti atque ampliasti: quæ cum diuinorum mysteriorum scientiam per traditiones Patrum fueris nactus, tum verò ex operibus eiusdem diui Bonauenturæ, quæ diuino spirante lumine edidit, conditoris * diligentiam certissimè comparasti. Ità te nanque par erat, quem conditoris vices gesturum in terris, in illius mandatis commissum gregem oporteret erudire. Neque enim illius fauste quis vices gerit, quem nō penitus nouit: neq; illius porro mandata rectè alios edocet, quem non prius luculenter edidit. Quare cum pro diuina sapientiæ Patre, Ordinis Minorum generali Ministro, Episcopo Cardinali Albanensi intercessurus essem

for. intelligiam